

วัดอรุณญิก
วัดเจดีย์ยอดทอง

วัดที่น่าสนใจที่ผู้เขียนจะพาไปชมอีกวัดหนึ่งคือ วัดอรัญญิก ซึ่งตั้งอยู่นอกตัวเมืองพิษณุโลก ห่างจากตัวเมืองพิษณุโลกประมาณ 1 กิโลเมตร มีถนนพญาเสือแยกขวามือจากถนนเอกาทศรถ (ตรงเลย วัดพระศรีรัตนมหาธาตุไปทางเหนือไม่มากนัก) ถึงวัดอรัญญิก และตั้งอยู่ในท้องที่ตำบลในเมือง อำเภอเมืองพิษณุโลก

สำหรับวัดอรัญญิกแต่โบราณนั้น มักจะมีทุกเมืองที่เคยเป็นราชธานีมาก่อน เช่น ที่สุโขทัยก็มี และเป็นวัดที่อยู่นอกตัวเมืองออกไป คุณจำลอง สงวนวงศ์ได้สันนิษฐานไว้ว่า คงจะสร้างขึ้นในสมัยสุโขทัย เมื่อครั้งพระเจ้าลิไทยทรงเสด็จมาประทับอยู่ ณ เมืองพิษณุโลก ต่อมาพระบรมไตรโลกนาถคงบูรณะและสร้างเสริม เพื่อให้พระสมาวี สัมหาราช ซึ่งพระองค์ได้ทรงนิมนต์มาจากประเทศลังกามาจำพรรษาอยู่ สมัยที่พระองค์เสด็จมาประทับอยู่ ณ เมืองพิษณุโลก จากนั้นก็คงปล่อยให้ร้างไป ซึ่งน่าเชื่อถือได้ เพราะซากของโบราณสถานที่เหลืออยู่ในปัจจุบันพอให้สังเกตเห็นได้ก็คือ เจดีย์แบบลังกา ซึ่งยังเหลือองค์เจดีย์เพียง

เครื่ององค์ เป็นแบบคอรินธ์ และมีลักษณะเหมือนกับเจดีย์ที่สร้างขึ้นในสมัยสุโขทัยทั่วไป คือมีฐานกับองค์เจดีย์สมส่วนกันดี แต่น่าเสียดายที่เจดีย์องค์นี้ถูกชุดคั่นกันมาหลายปีแล้ว

จากการที่ผู้เขียนไปสำรวจบริเวณวัดเมื่อปี พ.ศ. 2517 พบว่ารอบๆ เจดีย์องค์นี้มีเนินดินอีกหลายเนิน มีซากโบราณสถานหลายแห่งและรอบๆ บริเวณวัดมีคูน้ำล้อมรอบด้วย ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2544-2545 กรมศิลปากรได้ทำการบูรณะกลุ่มโบราณสถานวัดอรัญญิกนี้ ทำให้พบว่าเนินดินและซากโบราณที่ผู้เขียนเคยสำรวจพบนั้น เป็นเจดีย์ วิหารมณฑป และระเบียงคด ปัจจุบันวัดอรัญญิกจึงเป็นวัดที่น่าสนใจนำไปเที่ยวชมวัดหนึ่งของพิษณุโลก

สภาพของวัดอรัญญิกเมื่อราว 64 ปีล่วงมาแล้ว คุณบุญชดแสงต่าย ได้เขียนไว้ในหนังสือ "เที่ยวเมืองสองแคว" ตอนหนึ่งว่า

"...วัดอรัญญิกอยู่ห่างจากทางรถไฟไปทางตะวันออก ด้านปากประตูมอญออกไปราวเดินพักใหญ่ๆ วัดนี้คงเป็นวัดที่ใหญ่โตมาก เพราะมีซากเจดีย์มากมาย องค์ที่ใหญ่ที่สุดสูงมาก วัดนี้คงไม่มีใครบำรุงเพราะอยู่ไกลความเจริญ มีป่าไม้และหญ้าขึ้นปกคลุมทั่วไป เคยมีประชาชนไปชุดคั่นหาของโบราณต่างๆ และพระดีบุกกันมาก ด้วยถือกันว่าพระวัดอรัญญิกหลังนัก ปีนยังไม่ออกมิดพันไม่เข้า ต้องเคียวรื้อจนถึงเจ้าหน้าที่ไปคอยควบคุมห้ามปรามและจับผู้ลักลอบชุดกัน..."

แสดงให้เห็นว่ามีผู้ลักลอบชุดกันมาก จนกระทั่งปัจจุบันนี้สภาพโบราณวัตถุสถานของวัดอรัญญิก จึงเหลือเพียงแต่ซาก ซึ่งน่าเสียดายเป็นอย่างยิ่ง

และสิ่งที่ได้มาจากการชุดคั่นกันก็คือพระเครื่อง ซึ่งเป็นที่รู้จัก

เจดีย์วัดรังกาธิก ถ่ายภาพเมื่อปี พ.ศ. 2514

กันแพร่หลายในหมู่นักเลงพระเครื่องเท่าที่ คุณจำลอง สงวนวงศ์ ได้ค้นคว้าและรวบรวมไว้มีอยู่หลายแบบหลายพิมพ์ด้วยกัน คือมีทั้งขนาดใหญ่ฐานกว้างประมาณ 5-6 นิ้ว และขนาดเล็กฐานกว้างประมาณ 1/2 ซม. สำหรับแบบอื่นก็มีทั้งปางลีลา ปางห้ามญาติ ปางเปิดโลก และอื่นๆ ส่วนแบบหนึ่งมีปางมารวิชัย สมาธิ มีทั้งแบบมีซุ้มและไม่มีซุ้ม มีทั้งแบบหน้าเดียว และสองหน้า ทำด้วยเนื้อทองคำ เงิน ชินเงิน ตะกั่ว (สนิมแดงดินเผาและว่าน) เป็นต้น

วัดที่อยู่ใกล้ๆ วัดอรัญญิกอีกวัดหนึ่งคือ วัดเจติยยอดทอง

วัดเจติยยอดทองนี้ตั้งอยู่ในท้องที่ตำบลในเมือง ใกล้กับถนนพญาเสือ ซึ่งเป็นถนนที่แยกจากถนนเอกาทศรถทางขวามือตรงเหนือวัดพระศรีรัตนมหาธาตุขึ้นไปไม่มากนัก และถนนพญาเสือนี้เป็นถนนที่ไปถึงวัดอรัญญิกนั่นเอง ก่อนจะถึงวัดอรัญญิก (เลยโรงเรียนผดุงราชบุรีไปไม่มากนัก) จะมีถนนเล็กๆ ทางขวามือซึ่งรถยนต์แล่นเข้าถึงตัววัดเจติยยอดทองได้ จะสังเกตเห็นเจติยแบบสุโขทัยแท้หรือแบบดอกบัวตูมสูงตระหง่านอยู่

โบราณสถานที่น่าสนใจของวัดนี้ก็คือ เจติยแบบสุโขทัยแท้ หรือแบบดอกบัวตูม ซึ่งมีอยู่องค์เดียวที่หาดูได้ยากในจังหวัดพิษณุโลก คือเป็นเจติยที่มีองค์เจติยหรือองค์สถูปมีลักษณะคล้ายดอกบัวตูม ส่วนยอดแหลมและฐานซ้อนกัน 3 ชั้น เป็นทรงสี่เหลี่ยม สำหรับองค์เจติยใช้อิฐก่อโดยใช้ดินสอรอยต่อของอิฐแต่ละก้อน ไม่ใช้ปูนสอ ซึ่งยังสังเกตเห็นได้ชัด เจติยแบบนี้สันนิษฐานกันว่าสร้างขึ้นในสมัยสุโขทัยเท่านั้น และคงมีได้นำแบบอย่างมาจากที่ใด ช่างในสมัยนั้นคิดแบบขึ้นเองจึงเรียกกันว่าแบบสุโขทัยแท้ จะพบเจติยแบบนี้ได้มากที่

สุโขทัยและศรีสัชชนาลัย ที่จังหวัดอื่นๆ ก็มีที่ตาก กำแพงเพชร เพชรบูรณ์ และพิษณุโลก สำหรับที่พิษณุโลกก็มีเพียงแห่งเดียวเท่านั้น คือที่วัดเจติยยอดทองนี่เอง ดังนั้นพิษณุโลกควรจะมีภาคภูมิใจอย่างยิ่ง และควรจะช่วยกันรักษาไว้ เมื่อปี พ.ศ. 2514 ผู้เขียนพบว่าบรักหักพังมาก ช้ำยังมีคนร้ายไปลักขุดหาของมีค่าจนองค์เจติยและฐานของเจติยเป็นโพรงลึก เกรงว่าไม่ช้าอาจจะพังลงมาได้ ถ้าหากทางกรมศิลปากรไม่รีบซ่อมแซมเสียแต่บัดนั้น และถ้าหากเจติยองค์นี้พังลงมาก็นับว่าน่าเสียดายอย่างยิ่ง เพราะเราจะหาเจติยแบบนี้ได้ไม่มากนักในเมืองไทย

นอกจากองค์เจติยแล้วผู้เขียนยังพบว่ามีเนินดินอยู่หลายเนินด้วยกัน เข้าใจว่าเป็นฐานโบสถ์หรือวิหาร หรือฐานเจติยองค์เล็กๆ ก็ได้ และยังมีสระน้ำอีกหลายสระ บางสระก็ถูกชาวบ้านเอาดินถมเสียแล้ว จึงน่าจะเชื่อได้อย่างหนึ่งว่าวัดนี้คงจะสร้างขึ้นในสมัยสุโขทัย และที่ชื่อว่าวัดเจติยยอดทองนั้น ที่ยอดของเจติยอาจจะเป็ทองหรือหุ้มทองมาก่อนก็ได้ ดังที่คุณบุญชุต แสงต่าย ได้เขียนไว้ตอนหนึ่งว่า "...วัดเจติยยอดทองเป็นพระเจติยสูงลิ่วคล้ายพระปรางค์ บนยอดที่เสมาทำด้วยทองคำแท้ แต่พวกพม่าเอาปืนใหญ่ยิงต้องเสมาทองคำหักและเก็บไปเสียแล้วเมื่อครั้งกระนั้น คงเหลือแต่ยอดตัวนให้อยู่ทางฝั่งทางรถไฟสายเหนือ ด้านตะวันออกตรงข้าม เยื้องประตูฝ้อออก หรือตอนหลังโรงเรียนผดุงราษฎรออกไปเล็กน้อย ส่วนตัววิหารโบสถ์ทรุดโทรมหมด เหลือแต่ฐานและซากป่าหญ้าขึ้นรกร้าง..."

อย่างไรก็ตามก็ยังมีผู้รู้กล่าวว่า ได้เคยพบพระพุทธรูปบูชา และพระเครื่องสมัยอยุธยาที่วัดนี้หลายองค์ และยังเข้าใจกันอีกว่า วัดนี้คงเป็นวัดที่พวกมอญไปทำพิธีทางศาสนา โดยออกจากตัวเมืองไปทาง

วัดเจติยยอดทอง ถ่ายภาพเมื่อปี พ.ศ. 2514

ประทุมมอญ เพราะจากประทุมมอญไปยังวัดเจติยยอดทองนี้ใกล้กันมาก และเป็นทางตรงอีกด้วย และมอญดังกล่าวก็คงเป็นมอญที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชโปรดให้มาอยู่ในเมืองพิษณุโลกนั่นเอง อย่างไรก็ตาม เรื่องเหล่านี้ก็ต้องศึกษาค้นคว้ากันต่อไป

วัดเจติยยอดทองนี้คงเป็นวัดร้างมาหลายร้อยปี จึงรกร้างและปรักหักพังไปมาก และมีผู้คนไปสร้างบ้านเรือนอาศัยอยู่บ้างแล้ว จนกระทั่งเมื่อต้นปี พ.ศ. 2514 พระครูญาณวิจิตรทรงชัย วัดพุทธมงคลนิมิต จังหวัดนครสวรรค์ได้มาสร้างศาลาภูมิเล็ก ๆ ขึ้นและมีพระสงฆ์อยู่แล้ว กับทั้งยังถากถางบริเวณวัดไม่ให้อร่ามเหมือนแต่ก่อน จึงน่าจะกล่าวได้ว่าวัดเจติยยอดทองมิใช่เป็นวัดร้างอีกต่อไปก็ได้ และผู้ที่เข้าไปชมเจติยแบบดอกบัวตูมก็อาจจะไปชมได้สะดวกกว่าแต่ก่อนแล้ว จึงนับว่าน่าอนุโมทนาเป็นอย่างยิ่ง เพราะถ้ารกรกมลศิลปากรก็คงยังไม่มิ่งบประมาณที่จะทำการขุดแต่งได้ อย่างไรก็ตาม เมื่อปี พ.ศ. 2514 ผู้เขียนยังพบว่าองค์เจติยที่ถูกขุดยังเป็นโพรงอยู่ ถ้าทางกรมศิลปากรจะรีบซ่อมแซมให้ถูกหลักวิชาเสียก่อนจะดีมาก เพราะเป็นวัดที่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณวัตถุสถานของชาติมาตั้งแต่วันที่ 11 กันยายน 2479 แล้ว

